

■ AUSTIN WRIGHT: TONY AND SUSAN

Rejtélyes bosszú

■ VARRÓ ATTILA

AZ IRODALOMTÖRTÉNÉSZ ÍRÓ SZÍVESEN KÍSÉRLETEZETT RENDHAGYÓ FORMÁKKAL.

Az angol nyelvű irodalomban minimum a reneszánsz drámák óta népszerű truvájként számít a fikcióba ágyazott fikatív történet, de a posztmodern ezredforduló kellett hozzá, hogy ezer verzióban elszaporodjon, legyen szó magasirodalomról (*A 49-es tétel kiáltása*, *A vak bérgyilkos*), a könyvformátum fizikai határainak játékos átlépéséről (*House of Leaves*, *S.*) vagy akár képregény-klasszikusokról (*Az őrzők*, *Sandman*). Az viszont már jóval ritkább, sőt talán egyedi eset, amikor a külső szöveg jóformán másról sem szól, mindössze a beágyazott szöveg olvasásáról: az 1993-ban megjelent *Tony and Susan* pontosan erre tesz ellentmondásos kísérletet, ráadásul oly módon, hogy a két történet közötti metafikciós kapcsolatot sem teszi különösebben megalapozottá. Austin Wright, tizenhárom éve elhunyt cincinnati irodalomprofesszor nagyjából fél tucatnyi regényében előszeretettel kísérletezett rendhagyó elbeszélő formákkal, az életpálya derekán megjelent *Tony and Susannal* azonban még elszánt híveit is zavarba hozta: míg a párhuzamos cselekmény egyik szálán egy viszonylag meztelmas bosszú-noir zajlik, amelynek irodalmi értékei jobbra kimerülnek a szűkszavú, mégis igen expresszív, helyenként kifejezetten költői stílusban (valahol Cormac McCarthy és a *Winter's Bone*-nal elhíresült Daniel Woodrell határvidékén), a másik szál története a bűnügyi sztorit olvasó kertvárosi feleség kertvárosi hétvégéjéről szól, az olvasás közben felrémlett reflexiói és a szerzővel kapcsolatos emlékei közt váltogatva.

A címbeli Susan egy nap rejtélyes kéziratot kap volt férjétől, Edwardtól, akivel az elmúlt tizenöt évben még felületesnek is alig mondható kap-

csolatot ápolt: az *Éjszakai ragadozók* címet viselő regény egy matematikaprofesszor, Tony kálváriáját követi nyomon, akinek egy családi nyaralás alkalmával leszorítja a kocsját három hegyvidéki *redneck* az éjszakai országúton, elrabolják a tehetetlen férfitől feleségét és kamaszlányát, majd egy lakókocsiban halálra erőszakolják őket. Susan egyre kényelmetlenebb érzésekkel követi nyomon Tony történetét, amely a hullák megtalálásától az egy éves eredménytelen lábadozáson át (mialatt sikertelen kísérletet tesz egy új kapcsolatra egyik tanítványával) egészen a helyi seriff megszállott magánhadjáratának eszközeként végrehajtott bosszúig tart, és közben az olvasóval együtt megpróbál rátalálni az összekötő szálakra Edwarddal folytatott fiatalkori kapcsolatával, amely során nem csupán megcsalta az életképtelennek tartott férfit egy szomszédban lakó sikeres orvossal, de írói ambícióit sem igazán támogatta. Wright egyáltalán nem könnyíti meg a befogadói oldal dolgát: noha mélyen lemerül mindkét főhőse belső világába és egyre-másra hozza fel az értékes észrevételeket, a két sztorit mintha végig teljesen különálló egységként kezelné. Akárcsak a hasonló felállást használó Margaret Atwood-regény (*A vak bérgyilkosnő*) és az idén magyarul megjelent René Knight *domestic noir* (*Cáfolat*), a regény itt is valamiféle bosszú eszközeként jelenik meg, de hogy pontosan miért

és milyen módon áll bosszút Edward Susan-on, azt az író gyakorlatilag az olvasói képzeletére bízta, vagy épp olyan nyomozói képességet követel meg tőlük, amelyet hősnőjétől megtagad.

Érthető, hogy az idei hollywoodi filmverzió szerzője, Tom Ford éppen ezeket a lyukakat igyekszik befoltozni saját olvasatával az éjszakai ragadozóvá formált Susanról, akit több módon összeköt a regény gyilkosaival, ráadásul már a színészválasztással is jelzi Tony és Edward azonosságát. A Wright-regény nem kínál ilyesféle mankókat, egyformán távol tartja magától a szépirodalmi kuriózumokra vágyó értelmiségi olvasókat (akik ezúttal nem kapják meg a szerzőtől várt kísérleti próza izgalmait) és a hagyományos thriller-örömökre vadászó lektúr-ragadozókat (akiknek nem nagyon jut sem az aktív főhőssel való azonosulás, sem a pozitív végki-fejlet ajándékaiból). Míg későbbi regényeiben, a *Disciple* szekta-krimijében vagy az *After Gregory* „menekülő férfi”-modellre felhúzott thrillerében a bűnügyi történet szoros egységet alkot a főhős(ök) személyes drámájával, a *Tony and Susan* esetében ezt csupán az *Éjszakai ragadozók* férfitörténete kapja meg – Susan inkább női tükörkép marad a tancsntalan olvasó számára, aki nem csupán frusztrációjában osztozik, de bizonyos fokig maga is a szerzői bosszú értetlen áldozatának érzi magát. •

„Mintha csak tankönyvből olvasná szabályait”
(Amy Adams)

